

การแบ่งตามภูมิศาสตร์โดยใช้เลขนี้เหมาะกว่าใช้ตัวอักษร เพราะการใช้อักษรย่อ นั้น
โอกาสที่จะซ้ำกันมีได้มาก

(5) ให้เลขสำหรับการแบ่งย่อยประเภทของหนังสือ ทำให้แสดงให้เห็นลักษณะ
ของหนังสือได้ชัดเจน และเลขสำหรับแบ่งย่อยนี้มีเพียงสองตำแหน่งง่ายแก่การจดจำ

ข้อเสีย

(1) เนื่องจากจัดทำขึ้นเพื่อใช้ในอเมริกา หมวดหมู่ต่าง ๆ ของกฎหมายที่ให้อิง
หนักไปทางกฎหมายของอเมริกาและอังกฤษ ห่องสมุดในประเทศอื่นจะนำระบบนี้ไปใช้ทันที
ไม่ได้ ต้องดัดแปลงบ้าง

(2) ตารางการแบ่งย่อยซึ่งแยกกันอยู่ในหมวดต่างกัน ควรนำมารวมไว้ในที่
เดียวกัน เพื่อความสะดวกแก่บรรณารักษ์ผู้จัดหุ และหากจะมีการเพิ่มเติมก็จะทำได้ทำเรื่อง
หมายให้เห็นโดยง่าย นอกจากนี้การนำสัญลักษณ์การแบ่งย่อยซึ่งสามารถใช้ได้กับทุกหมวด
ไปไว้ตอนท้ายของหมวดกฎหมายต่างประเทศและกฎหมายของประเทศในเครือจักรภพไม่ให้
ความสะดวกแก่ผู้จัดหุ

ระบบการจัดหมู่หนังสือกฎหมายในห่องสมุดของไทย

ห่องสมุดเฉพาะและห่องสมุดทั่วไปของไทยเราใช้ระบบจัดหมู่หนังสือกฎหมายกันมาก
อยู่สองระบบ คือ ห่องสมุดที่มีหนังสือทั่วไป เช่น หอสมุดชาติ หอสมุดกลางมหาวิทยาลัย
ธรรมศาสตร์ หอสมุดกลางจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ใช้ระบบทศนิยมของคิวอี้สำหรับหนังสือ
ทุกประเภทรวมทั้งหนังสือกฎหมายด้วย ส่วนห่องสมุดเฉพาะ เช่น หอสมุดเนติบัณฑิตยสภา
หอสมุดคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ หอสมุดศาลจังหวัดเชียงใหม่ และห่องสมุด
ของสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา ใช้ระบบของซิลเลอร์

ระบบจัดหมู่หนังสือกฎหมายสำคัญ ๆ เท่าที่กล่าวมาแล้วข้างต้นนั้น แต่ละระบบก็ยังมี
ข้อบกพร่องอยู่ ซึ่งผู้คิดระบบจัดหมู่ต่างก็ยอมรับว่าเป็นการยากมากที่จะทำระบบที่สมบูรณ์
ปราศจากข้อบกพร่องใด ๆ ระบบจัดหมู่หนังสือกฎหมายสำหรับห่องสมุดเฉพาะที่เด่นและมีข้อ

บทพร่องน้อยจะเห็นว่าได้แก่ระบบของซีดีเลอร์และระบบของแบสเสท ทั้งสองระบบนี้มีความคล้ายคลึงกันในด้านสัญลักษณ์ ต่างกันในการแบ่งหมู่ คือ แบสเสทแบ่งตามประเภทกฎหมาย แล้วจึงแบ่งย่อยตามรูปแบบหรือตามประเทศ ส่วนซีดีเลอร์แบ่งตามระบบกฎหมายของประเทศก่อนจึงแบ่งย่อยตามหัวข้อกฎหมายและรูปแบบของวรรณกรรม ผู้เขียนเห็นว่าระบบของแบสเสทสามารถจะนำมาใช้ได้ก็กับหนังสือในห้องสมุดกฎหมายของไทย แต่เนื่องจากห้องสมุดเฉพาะของเราได้เริ่มต้นใช้ระบบซีดีเลอร์กันหลายแห่งแล้ว ดังนั้นจึงเป็นการสมควรที่ห้องสมุดเฉพาะด้านกฎหมายอื่น ๆ จะได้ใช้ระบบเดียวกันนี้เพื่อประโยชน์ร่วมกันของผู้ใช้ห้องสมุดและบรรณารักษ์ ประโยชน์ทางด้านผู้ใช้คือ ผู้ใช้จะคุ้นเคยกับสัญลักษณ์ที่มีลักษณะเดียวกัน เมื่อใช้ห้องสมุดต่าง ๆ กันก็จะทำได้สะดวก ไม่เกิดความยุ่งยาก มีประโยชน์ทางด้านบรรณารักษ์ก็คือ บรรณารักษ์สามารถจะรวมมือกันได้สะดวกในด้านการทำสหบัตร (Union catalog) การยืมระหว่างห้องสมุด (Interlibrary loan) และงานเทคนิคอื่น ๆ หากจะเป็นไปได้ในโอกาสข้างหน้า

ส่วนห้องสมุดทั่วไป คือห้องสมุดที่มีหนังสือในสาขาวิชาอื่น ๆ ด้วย ซึ่งส่วนใหญ่ใช้ระบบทศนิยมของดีวอนั้น สามารถนำแผนการละเอียดหมวด 340 ซึ่งมอยส์ได้เสนอไว้นั้นมาใช้ได้ อันจะสามารถแก้ปัญหาความไม่พอเพียงของหัวข้อซึ่งดีวอนั้นแบ่งไว้ และห้องสมุดที่ใช้ระบบการจัดหมู่ของรัฐสภา ก็จะได้ประโยชน์อย่างมากจากแผนการละเอียดหมวด K ของมอยส์เช่นเดียวกัน แผนการของมอยส์จะทำให้ระบบการจัดหมู่ทั้งสองระบบนี้สมบูรณ์ขึ้นโดยไม่จำเป็นต้องนำระบบอื่นเข้ามาใช้กับระบบที่ใช้อยู่เดิมให้เกิดความลึกลับแต่อย่างใด

บทที่ 7

การอ้างอิงกฎหมายไทย

การอ้างอิงในการเขียนหนังสือหรือบทความต่าง ๆ นั้น หมายถึงการยกข้อความที่เกี่ยวข้องกันซึ่งมีผู้เขียนไว้แล้วมาอ้างในข้อเขียน หรือแสดงให้เห็นแหล่งที่มาของข้อความหรือความคิดเห็นนั้น ๆ จุดประสงค์ของการอ้างอิง คือ เพื่อให้สะดวกในการค้นหาและแสดงถึงแหล่งที่ข้อความนั้น ๆ กล่าวอ้างถึง¹

การอ้างอิงกฎหมายก็คือการกล่าวอ้างถึงแหล่งที่มาของกฎหมายหรือวรรณกรรมกฎหมายที่มีอยู่ก่อน (เช่น รัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติ คำพิพากษา ตำราเบื้องต้น) มักใช้ในการพิสูจน์ในศาล หรือในหนังสือกฎหมาย²

เนื่องจากการอ้างอิงกฎหมายของไทย เรายังไม่มีรูปแบบที่เป็นมาตรฐานแน่นอน ผู้เขียนจึงได้พยายามรวบรวมและคัดแปลงแบบการอ้างอิงกฎหมายจากแบบของต่างประเทศโดยยึดหนังสือ "A Uniform System of Citation" เป็นแนว พร้อมทั้งยกตัวอย่างประกอบเพื่อเสนอแก่บรรณารักษ์ห้องสมุดกฎหมายโดยหวังว่าจะเป็นพื้นฐานในอันที่จะก่อให้เกิดการกำหนดรูปแบบของการอ้างอิงกฎหมายที่สมบูรณ์ ทั้งนี้เพื่อเป็นประโยชน์แก่งานวิชาการทางกฎหมายและบริการของห้องสมุดกฎหมาย รูปแบบที่เสนอไว้นี้ได้พยายามเลือกแบบที่เห็นว่าเหมาะสมและจะช่วยให้เกิดความเข้าใจแก่ทั้งบรรณารักษ์และผู้ใช้ห้องสมุดมากที่สุด แต่ทั้งนี้ยอมเปลี่ยนแปลงได้ตามความพอใจเมื่อบรรณารักษ์เห็นว่าการเปลี่ยนแปลงนั้นจะทำให้เกิดความกระจ่างได้ดีกว่า นอกจากรูปแบบของการอ้างอิงแล้วผู้เขียนยังได้รวบรวมตัวอักษรย่อทางกฎหมายที่-

¹ Funk and Wagnalls New Standard Dictionary of the English Language (New York : Funk and Wagnalls Co., 1953), p. 490.

² A Uniform System of Citation, Form of Citation and Abbreviations (10 th ed, Cambridge: Harvard Law Review Association, 1958), p.10.

³ Henry Campbell Black, Black's Law Dictionary (rev. 4 th ed., St. Paul, Minn.: West Pub. Co., 1968), p.309.

⁴ A Uniform System of Citation, op. cit..

ใช้กันอยู่ทั่วไปเข้าไปในบทนี้ด้วย ทั้งนี้เพราะการใช้ตัวอักษรย่อเป็นลักษณะพิเศษของการอ้างอิงกฎหมาย ใช้สำหรับข้อความสาร รายงานการประชุมร่างกฎหมาย คำพิพากษาศาล หน่วยงานของรัฐบาล และอื่น ๆ นอกเหนือจากตัวอย่างที่ใช้ในเชิงอรรถตามปกติ และให้นำตัวอักษรย่อที่มีผู้นิยมใช้กันอยู่ในปัจจุบันตลอดจนที่ผู้เขียนเพิ่มเติมขึ้นใหม่เข้ามาใช้ในรูปแบบของการอ้างอิงที่เสนอ

การอ้างอิงมีสองแบบ คือ การอ้างอิงในเนื้อเรื่องกับการอ้างอิงในเชิงอรรถเทอร์เบียน (Turabian) ได้ให้แบบสำหรับการอ้างอิงกฎหมายที่ใช้ในเชิงอรรถ แต่กล่าวไว้ในเนื้อเรื่องก็ทำเช่นเดียวกันแต่ขีดเส้นใต้ชื่อคดี, ชื่อสิ่งพิมพ์ทุกประเภท เช่น หนังสือวารสาร เมื่ออ้างอิงในเนื้อเรื่องใช้ชื่อเต็ม² ส่วนในหนังสือ "A Uniform System of Citation"³ ใช้แบบเดียวกันทั้งในเนื้อเรื่องและเชิงอรรถ ผู้เขียนเห็นว่าการใช้แบบเดียวกันย่อมเป็นระเบียบเรียบร้อยและเป็นการสะดวก จึงเสนอแบบของการอ้างอิงซึ่งคาดคิดว่าจะใช้ได้ทั้งสำหรับการอ้างอิงในเนื้อเรื่องและในเชิงอรรถ การใช้ตัวอักษรย่อเฉพาะคำที่ใช้กันอยู่ทั่วไปแล้วเป็นส่วนใหญ่ ส่วนข้อความสารมิได้แนะนำให้ใช้ตัวอักษรย่อเนื่องจากเห็นว่าบุคคลที่ไม่คุ้นเคยกับข้อความสารกฎหมายอาจไม่เข้าใจได้.

ระบบตัวอักษรย่อในภาษากฎหมาย

การใช้ตัวอักษรย่อในภาษากฎหมายไทยนั้นเป็นที่นิยมกันอยู่ทั่วไปเพื่อประหยัดเวลา แต่ยังมีได้มีการวางมาตรฐานในเรื่องนี้ให้เป็นระเบียบเดียวกัน ตัวอย่าง เช่น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มีชื่อย่อและตัวอย่างหลายแบบด้วยกัน เช่น ป.วิ.แพ่ง ประมวล วิ.แพ่ง

¹ ชานินทร์ กรีวิเชียร, ภาษากฎหมายไทย (พระนคร: โรงพิมพ์คุรุสภา, 2514), หน้า 85 - 86.

² จวน เจียรณีย์, ผู้รวบรวม, สารบัญญากฎหมาย พ.ศ.2499 - 2500 (กระทรวงยุติธรรม, 2501), หน้าความนำ

³ สารบัญญากฎหมายตั้งแต่ พ.ศ.2484 ถึง พ.ศ.2494 (กรมอัยการ, 2497), หน้า 7.

ป.วิ.พ. และ ป.ว.พ. เป็นอาทิ นอกจากนี้โดยที่มิได้มีการจัดระเบียบเรื่องตัวอื่น การที่ต่าง-
คนต่างใช้อาจสับสนหรือเข้าใจผิดกันได้ เช่น "พ.ร.ก." ตามสารบาณกฎหมายของกระทรวง
ยุติธรรม ใ้หมายถึง "พระราชกฤษฎีกา"² แต่ตามสารบาณกฎหมายที่กรมอัยการจัดทำใ้หมายถึง
ถึง "พระราชกำหนด"³

ระบบตัวย่อที่ใช้กันอยู่ในปัจจุบันรวบรวมได้ดังนี้:

สารบาณกฎหมายของกระทรวงยุติธรรม ใช้อักษรย่อดังต่อไปนี้

ก.ม.	หมายความว่า	กฎหมาย
ค.	"	ตอน (ตอนที่...ของราชกิจจา)
ป.พ.พ.	"	ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์
พ.	"	ราชกิจจานุเบกษานับพิเศษ
พ.ร.ก.	"	พระราชกฤษฎีกา
พ.ร.ค.	"	พระราชกำหนด
พ.ร.บ.	"	พระราชบัญญัติ
ม.	"	มาตรา
ร.จ.	"	ราชกิจจานุเบกษา ⁴

สารบาณกฎหมายของกรมอัยการ ใช้อักษรย่อดังต่อไปนี้

ป.	หมายความว่า	ประกาศ
พ.ร.บ.	"	พระราชบัญญัติ

¹ ชานินทร์ ทรัพย์วิเชียร, เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

² จวน เจียรนัย, ผู้รวบรวม, เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

³ สารบาณกฎหมายตั้งแต่ พ.ศ.2484 ถึง พ.ศ.2494. หน้าเดียวกัน.

⁴ จวน เจียรนัย, เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

ป.-พ.ร.บ.	หมายความว่า	ประกาศพระราชบัญญัติ
พ.ร.ฎ.	"	พระราชกฤษฎีกา
ป.-พ.ร.ฎ.	"	ประกาศพระราชกฤษฎีกา
พ.ร.ก.	"	พระราชกำหนด
ป.-พ.ร.ก.	"	ประกาศพระราชกำหนด
กฎ.	"	กฎเสนาบดี กฎกระทรวง
ขอ.	"	ขอมบังคับ
กฎขอ.	"	กฎขอมบังคับ
ป.ขอ.	"	ประกาศขอมบังคับ

ร.(ในของราชกิจจานุเบกษาเลขหน้าหนังสือ) หมายความว่า แผนกราชกิจจานุเบกษา
(ไม่ใช่แผนกกฤษฎีกา)

พ.(ในของราชกิจจานุเบกษา พ.ศ.) หมายความว่า ราชกิจจานุเบกษา
(เช่น พ.70 หมายถึง ราชกิจจานุเบกษาตอนที่ 70)¹

วารสาร"มหบัณฑิต"และวารสาร"นิติศาสตร์" ใช้อักษรย่อต่อไปนี้:

คำพิพากษาศาลฎีกา	ใช้อักษรย่อว่า	ฎีกา.
พระธรรมนูญศาลยุติธรรม	"	ธรรมนูญศาล
ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์	"	ป.พ.พ.
ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง	"	ป.ว.พ.
ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา	"	ป.ว.อ.
ประมวลกฎหมายอาญา	"	ป.อ.
พระราชกำหนด	"	พ.ร.ก.
พระราชกฤษฎีกา	"	พ.ร.ฎ.
พระราชบัญญัติ	"	พ.ร.บ.
มาตรา	"	ม.

¹ สาระบาญญัติกฎหมายตั้งแต่ พ.ศ.2484 ถึง พ.ศ.2494, หน้าเดียวกัน.

พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและ

วิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง	ใช้อักษรย่อว่า	พ.ร.บ.ศาลแขวง
พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีเด็กและเยาวชน	"	พ.ร.บ.คดีเด็ก
ราชกิจจานุเบกษา(แผนกกฎหมาย)	"	ร.ก.

ในกรณีที่มีการใช้อักษรย่อสำหรับศัพท์กฎหมายข้างต้นสองคำติดกันจะใช้ตัวย่อเพียงคำเดียวเพื่อความเข้าใจง่าย เช่น ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 112 ไขว่ -
" ป.พ.พ.มาตรา 112 "

สารบัญคนกฎหมายไทย ของ เสถียร วิชยลักษณ์ ใช้อักษรย่อ ร.จ. สำหรับราช-
กิจจานุเบกษา

หากจะได้มีการรวบรวมระบบอักษรย่อให้อยู่ในระเบียบเดียวกันก็จะเป็นประโยชน์และประหยัดเวลาของนักกฎหมายและบุคคลในวงการกฎหมายได้เป็นอย่างมาก ผู้เขียนได้เก็บรวบรวมจากระบบที่ใช้กันอยู่ในปัจจุบันเท่าที่เห็นว่าเหมาะสม อนึ่งได้ตัดพิมพ์ภาคระหว่างตัวย่อออกเพื่อให้ย่อได้สั้นที่สุดตามแนวนิยมใหม่³

กม.	หมายถึง	กฎหมาย
กฏ.	"	กฎกระทรวง
กฏ.ขอ.	"	กฎขอบังคับ
ฎีกา.	"	คำพิพากษาศาลฎีกา
ร.	"	ธรรมนูญศาล
ป.	"	ประกาศ
ป.ขอ.	"	ประกาศขอบังคับ
ป.พรก.	"	ประกาศพระราชกำหนด

¹ บทบรรณาธิการ, บทบัญญัติ, ล.20 ต.1, (ม.ค.2505), 223.

² เสถียร วิชยลักษณ์, สารบัญคนกฎหมายไทย: คู่มือคนกฎหมายไทย สมัยกรุงรัตน-
โกสินทร์ ถึง ก.พ.2484 (พระนคร: นิติวะช, 2484).

³ ชานินทร์ กรัยวิเชียร, เรื่องเดียวกัน, หน้า 86.

ป.พรฎ.	หมายถึง	ประกาศพระราชกฤษฎีกา
ป.พรบ.	"	ประกาศพระราชบัญญัติ
ปพพ.	"	ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์
ปวพ.	"	ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง
ปวอ.	"	ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา.
ปอ.	"	ประมวลกฎหมายอาญา
พรก.	"	พระราชกำหนด
พรฎ.	"	พระราชกฤษฎีกา
พรบ.	"	พระราชบัญญัติ
พรบ.คดีเด็ก.	"	พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีเด็กและเยาวชน
พรบ.ศาลแขวง	"	พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณา - ความอาญาในศาลแขวง
ม.	"	มาตรา
รจ.	"	ราชกิจจานุเบกษา
รจ.ก.	"	ราชกิจจานุเบกษา แผนกกฎหมาย
รจ.พ.	"	ราชกิจจานุเบกษาคอนพิเศษ
รจ.ร.	"	ราชกิจจานุเบกษาแผนกราชกิจจา

การอ้างตัวบทกฎหมาย

พระราชบัญญัติ ลงชื่อพระราชบัญญัติและปีที่ออกพระราชบัญญัตินั้นโดยค้นด้วยเครื่อง-
หมายจุลภาค เช่น

พรบ.วิชาชีพวิศวกรรม (ฉ.2), 2512.

พรบ.ระเบียบข้าราชการพลเรือน (ฉ.9), 2512.

พรบ.โรงงาน, 2512.

พระราชบัญญัติซึ่งออกก่อนแก้ไขเพิ่มเติมแก้ไขในครั้งต่อไปให้ถือว่าแก้ไขเพิ่มเติม
และเมื่ออ้างถึงในข้อความควรลงท้ายชื่อพระราชบัญญัติทุกฉบับในเชิงอรรถด้วย เช่น เมื่อ

อ้างถึงพระราชบัญญัติการเลือกตั้ง 2490-2500 ควรลงในเชิงอรรถว่า

รวม พรบ.การเลือกตั้ง แก้ไขเพิ่มเติม, 2490; พรบ.เลือกตั้ง, 2494; พรบ.-
การเลือกตั้ง (ฉ.2), 2495; พรบ.การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร, 2499; พรบ.-
การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ฉ.3), 2500.

ส่วน พรบ.ซึ่งมีชื่อเดียวกันออกต่อเนื่องกัน ลงชื่อพระราชบัญญัติ และปีที่ออก ถ้ามี
สองฉบับใช้คำว่า "และ"ระหว่างปี เช่น

พรบ.ขนานนามสกุล, 2456 และ 2481.

ถ้ามากกว่า 2 ฉบับ ลงเลขปีแรกและปีสุดท้าย ใช้คำว่า "ถึง"ระหว่างปี เช่น

พรบ.การไฟฟ้าอันธ, 2500 ถึง 2506.

สำหรับกรณีที่มีมากกว่าสองฉบับอาจลงในเชิงอรรถอีกครั้งหนึ่งว่า:

รวม พรบ.การไฟฟ้าอันธ, 2502, 2503.

การใช้ชื่อเฉพาะ กฎหมายไทยสมัยต้นๆยังไม่ได้แยกประเภทออกจากกัน แต่รวม
กฎหมายทุกลักษณะเข้าไว้ด้วยกัน และมีชื่อเรียกเฉพาะสำหรับกฎหมายฉบับนั้นๆ หรือหนังสือ
นั้น ๆ เช่น กฎหมายตราสามดวง กฎหมายหมอบรัดเล กฎหมายราชบุรี ประกาศพระราช -
บัญญัติในรัชกาลที่ 4 กฎหมายในรัชกาลที่ 5 กฎหมายในรัชกาลที่ 6 และกฎหมายในรัชกาล -
ที่ 7 ในกรณกล่าวอ้างถึงหนังสือกฎหมายเหล่านี้ ในสารบัญชากฎหมายไทยของเสถียร
วิชัยลักษณ์ ใช้วิธีอ้างดังนี้

2 ป.ป.ก.8	หมายถึง	ประชุมประกาศรัชกาลที่ 4 ภาค 2 หน้า 8
2 ร.บ.18	"	กฎหมายราชบุรี เล่ม 2 หน้า 18
2 บรัดเล 65	"	กฎหมายบรัดเล เล่ม 2 หน้า 65
1 ร.ช. ⁴ 80	"	กฎหมายรัชกาลที่ 4 เล่ม 1 หน้า 80
1 ร.ช. ⁵ 40	"	กฎหมายรัชกาลที่ 5 เล่ม 1 หน้า 40
115 ร.ช. 40	"	กฎหมายรัชกาลปี ร.ศ.115 หน้า 40
129 ร.ช. ⁵ 45	"	กฎหมายรัชกาลที่ 5 ปี ร.ศ.129 หน้า 45

¹ เสถียร วิชัยลักษณ์, เรื่องเดิม.

2468 ร.ช. 6 10 กฎหมายรัชกาลที่ 6 ปี พ.ศ. 2468 หน้า 10

ดังนั้นเห็นได้ว่าตัวเลขที่ใส่ไว้หน้าชื่อหนังสือกฎหมายนั้น ไม่มีหลักแน่นอนว่าจะเป็นภาค, เล่ม, ปรีศนโกสินทรศก หรือ พุทธศักราช ผู้อ่านอาจสับสนได้ง่าย หรือมิฉะนั้นก็จะต้องพลิกกลับไปมาดูคำอธิบายความหมายของอักษรย่อซึ่งพิมพ์ไว้บนเล่มของสารบัญคนกฎหมายไทยนี้ อยู่บ่อยๆ ทางที่จะไม่ให้สับสนอาจทำได้โดยเขียนในหัวขั้วขึ้นและขึ้นต้นด้วยชื่อกฎหมายตามด้วยเล่มหรือปีและหน้า เช่น

หมายถึง

ประชุมประกาศ ร.4, ต.2, น.8	"	ประชุมประกาศรัชกาลที่ 4 ภาค 2 หน้า 8
กม.ราชบุรี, ล.2, น.18	"	กฎหมายราชบุรี เล่ม 2 หน้า 18
กม.บริดล, ล.2, น.65	"	กฎหมายบริดล เล่ม 2 หน้า 65
กม.ร.4, ล.1, น.40	"	กฎหมายรัชกาลที่ 4 เล่ม 1 หน้า 40
กม.ร.5, ล.1, น.40	"	กฎหมายรัชกาลที่ 5 เล่ม 1 หน้า 40
กม.ร.ศ.115, น.40	"	กฎหมาย ร.ศ.115 หน้า 40
กม.ร.5, ร.ศ.129, น.45	"	กฎหมายรัชกาลที่ 5 ร.ศ.129 หน้า 45
กม.ร.6, 2468, น.10	"	กฎหมายรัชกาลที่ 6 พ.ศ.2468 หน้า 10

การแบ่งย่อยและแก้ไขเพิ่มเติม

พระราชบัญญัติหนึ่งๆ อาจแบ่งออกเป็นมาตรา วรรค วงเล็บตัวเลขและวงเล็บตัวอักษร แต่ละมาตรามีเลขประจำ คำว่ามาตราอาจย่อเป็น ม. เมื่ออ้างถึงกฎหมาย 2 มาตรา ใช้มหัพภาคคั่นระหว่างเลข เช่น ม.1, 2 มากกว่าสองมาตราขึ้นไปใช้เครื่องหมายยัติภังค์ระหว่างเลขมาตรา เช่น ม.1-5.

บัญชีหรือแผนที่ท้ายพระราชบัญญัติ ถ้ามีมากกว่าหนึ่งมักมีเลขกำกับไว้ให้ อาจใช้คำย่อว่า บ/ช แทน "บัญชี" ผ.แทน "แผนที่" เมื่ออ้างถึง เช่น

พรบ.พิทักษ์อัครราชสกุลากร (ฉ.4), 2508. บ/ช 2

(หมายถึง พระราชบัญญัติพิทักษ์อัครราชสกุลากร (ฉบับที่ 4) พ.ศ.2508 บัญชีต่อท้ายภาค 2)

เมื่อมาตราหรือหัวข้อย่อยของพระราชบัญญัติที่อ้างถึงได้รับการแก้ไขเพิ่มเติม ควรอ้างถึงข้อที่ใดแก้ไขเพิ่มเติมใหม่ด้วย เช่น

พรบ.อาวุธปืน, 2490. ม.72 แก้ไขเพิ่มเติมโดย พรบ.อาวุธปืน (ฉ.4),

2510, ม.3.

(หมายถึง พระราชบัญญัติอาวุธปืน, เครื่องกระสุนปืน, วัตถุระเบิด, ดอกไม้เพลิง หรือสิ่งเทียมอาวุธปืน พ.ศ.2490, มาตรา 72 แก้ไขเพิ่มเติมโดย พระราชบัญญัติอาวุธปืน, เครื่องกระสุนปืน, วัตถุระเบิด, ดอกไม้เพลิง และสิ่งเทียมอาวุธปืน (ฉบับที่ 4) พ.ศ.2510, มาตรา 3)

หากเป็นกรณีที่กฎหมายบัญญัติมาตราใหม่เพิ่มเติมขึ้นจากเดิม จำเป็นต้องอ้างมาตราที่เพิ่มเติมนั้นด้วย เช่น

พรบ.อาวุธปืน, 2490, ม.72 ทวิ, แก้ไขเพิ่มเติมโดย พรบ.อาวุธปืน(ฉ.4),

2510, ม.4

(หมายถึง พระราชบัญญัติอาวุธปืน, เครื่องกระสุนปืน, วัตถุระเบิด, ดอกไม้เพลิง และสิ่งเทียมอาวุธปืน พ.ศ.2490, มาตรา 72 ทวิ, แก้ไขเพิ่มเติมโดย พระราชบัญญัติอาวุธปืน, เครื่องกระสุนปืน, วัตถุระเบิด, ดอกไม้เพลิง และสิ่งเทียมอาวุธปืน (ฉบับที่ 4) พ.ศ.2510,

มาตรา 4)

ในกรณีที่กฎหมายได้รับการแก้ไขโดยผู้ร่างกฎหมายมีความจำเป็นต้องแทรกข้อความใหม่เข้าไปเป็นหมวดใหม่ บทใหม่หรือมาตราใหม่ระหว่างบทบัญญัติต่าง ๆ ที่มีอยู่แล้วนั้น ข้อความใหม่ที่แทรกเข้าไปก็เรียกตามหมายเลขของบทบัญญัติเดิมที่มาก่อน และต่อท้ายคำว่า"ทวิ", "ตรี", "จัตวา", "เบญจ", "ฉ", "ฉค", ฯลฯ ตามลำดับ ตัวอย่าง เช่น

พระราชบัญญัติเทศบาล (ฉบับที่ 6): มาตรา 5 ให้เพิ่มความต่อไปนี้เป็นบทที่ 3 ทวิ มาตรา 57 ทวิ และมาตรา 57 ตรี ของส่วนที่ 3 แห่งพระราชบัญญัติเทศบาล พุทธศักราช 2496

ในการอ้างถึงมาตราในบทกฎหมายดังกล่าวก็ควรบอกละเอียดลงไปด้วย ดังนี้:

พรบ.เทศบาล (ฉ.6), 2496, ม.57 ทวิ, ตรี.

เป็นอาทิ.

อนึ่ง หากข้อความใหม่ที่แทรกเข้าไปนั้นมีเพียงตอนเดียว และจะแทรกอยู่ระหว่างมาตราเดิมซึ่งมีมาตราแทรกหลายมาตราอยู่แล้ว เช่น มาตราที่จะแทรกอยู่ระหว่างมาตรา 4 และมาตรา 5 ซึ่งมาตรา 4 นั้นมีมาตราแทรกอยู่มากแล้ว เป็นมาตรา 4 ทวิ, มาตรา 4 ตรี, มาตรา 4 จัตวา เมื่อจะแก้ไขครั้งที่สองจะต้องยกเลิกมาตรา 4 ทวิ, มาตรา 4 ตรี, -

มาตรา 4 จัตุรคติมทั้งหมคก่อน แล้วจึงบัญญัติใหม่ ในการอ้างถึงระบุลงไปว่า แก้ไขเพิ่มเติม โดย...ท่านองเกี่ยวกับที่กล่าวมาแล้ว

รัฐธรรมนูญ ลงชื่อเต็มของรัฐธรรมนูญ ถ้าอ้างถึงฉบับสุดท้ายที่กำลังใช้อยู่ไม่ต้องใส่ปี แต่ถ้าอ้างฉบับก่อนๆ ใส่ปีที่ตรารัฐธรรมนูญนั้นไว้ในวงเล็บ ต่อจากนั้นเป็นมาตรา เช่น

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม, (2475), ม.12.

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย, (2492), ม.23.

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย, (2475 แก้ไขเพิ่มเติม 2495), ม.17.

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย, (2511), ม.169 (1)-(7).

ประมวลกฎหมาย ลงชื่อของประมวลกฎหมายนั้น และมาตรา ใช้อักษรย่อแทนชื่อประมวลกฎหมาย เช่น

ปอ., ม.297 (1).

ปพพ., ม.509-517.

ปวอ., ม.28-39.

ปพพ., ม.189 แก้ไขเพิ่มเติมโดย พรบ.แก้ไขเพิ่มเติม ปพพ.(ฉ.5), 2499,

ม.13.

หรืออาจใช้คำเต็มว่า

ประมวลกฎหมายอาญา, ม.297 (1).

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์, ม.509-517.

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, ม.28-39.

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง, ม.189 แก้ไขเพิ่มเติมโดย พรบ.แก้ไขเพิ่มเติมโดย พรบ.แก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉ.5), 2499, ม.13.

พระราชกฤษฎีกา อ้างท่านองเกี่ยวกับพระราชบัญญัติ ใช้อักษรย่อ'พรฎ.' แทนคำว่า

¹ ชานินทร์ กรัยวิเชียร, เรื่องเดียวกัน, หน้า 129.

"พระราชกฤษฎีกา" ตัวอย่าง เช่น

พ.ร.ก.ตั้งอำเภอศรีเชียงใหม่, 2501, ม.3

พ.ร.ก.ให้ใช้ พ.ร.บ.ควบคุมการก่อสร้างอาคาร, 2479, ในเขตเทศบาลเมือง -
เพชรบูรณ์ จ.เพชรบูรณ์, 2501.

หรือใช้คำเต็มว่า "พระราชกฤษฎีกา" แทนการใช้อักษรย่อ.

กฎกระทรวง ใช้อักษรย่อ "กฎ" แทนคำว่า "กฎกระทรวง" และใช้อักษรย่อของกระทรวง
ตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยงานสารบรรณ บอกละเอียดตามลำดับของฉบับที่มี และ
ปีที่ออกกฎกระทรวงนั้น ออกตามพระราชบัญญัติฉบับใดก็ระบุชื่อพระราชบัญญัตินั้นต่อจากปีที่ออก
กฎกระทรวง ตัวอย่าง เช่น

กฎ.กค., ฉ.32, 2501, พ.ร.บ.ศุลกากร (ฉ.7), 2480.

(หมายถึง กฎกระทรวงการคลัง ฉบับที่ 32 พ.ศ.2501 ออกตามความในพระราชบัญญัติศุลกากร ฉบับที่ 7 พ.ศ.2480)

กฎ.กษ., ฉ.32, 2501, พ.ร.บ.คุ้มครองและสงวนป่า, 2481.

(หมายถึง กฎกระทรวงเกษตรฉบับที่ 32 พ.ศ.2501 ออกตามความในพระราชบัญญัติคุ้มครองและสงวนป่า พ.ศ.2481)

หรือใช้คำเต็มว่า "กฎกระทรวง..." แทนอักษรย่อ.

ประกาศพระบรมราชโองการ ประกาศพระบรมราชโองการไม่มีเลขลำดับที่ ในการอ้าง ผู้
เขียนขอเสนอให้ใช้อักษรย่อว่า "ป.บรม" แทนคำว่า "ประกาศพระบรมราชโองการ" ต่อ
จากนั้นเป็นปีที่ประกาศ ตามด้วยเรื่องที่ประกาศอยู่ในวงเล็บ ดังตัวอย่าง:

ป.บรม., 2512 (แต่งตั้งสมาชิกวุฒิสภา)

ป.บรม., 2512 (แต่งตั้งรัฐมนตรี)

ป.บรม., 2508 (โฆสนธิสัญญาระหว่างราชอาณาจักรไทยกับสหพันธ์สาธารณรัฐ
เยอรมันเกี่ยวกับการส่งเสริม และถอยที่ถอยคุ้มครองการลงทุน)

¹ ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยงานสารบรรณ พ.ศ.2506 (พระนคร: โรงพิมพ์
เกร็ดกระการ, 2510), หน้า 70.

หรือใช้คำเต็มว่า "ประกาศพระบรมราชโองการ" แทนการใช้อักษรย่อ

ประกาศของทางราชการ ประกาศของหน่วยราชการต่างๆ ใช้ชื่อย่อของส่วนราชการนั้นๆ -
ตามที่กำหนดไว้ในระเบียบของสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยงานสารบรรณ ลงรายการทำนอง -
เดียวกับประกาศพระบรมราชโองการ คือใช้อักษรย่อ "ป." แทนคำว่า "ประกาศ" ตามด้วย
อักษรย่อชื่อหน่วยงานที่ออกประกาศ ปีที่ประกาศ และเรื่องอยู่ในวงเล็บ ตัวอย่างเช่น

ป.,สร., 2508 (การแบ่งส่วนราชการสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา)
(หมายถึงประกาศของสำนักนายกรัฐมนตรี พ.ศ.2508 เรื่อง การแบ่งส่วนราชการสำนักงาน
คณะกรรมการกฤษฎีกา)

ป.,มท., 2508 (ระเบียบว่าด้วยเครื่องแบบและเครื่องหมายข้าราชการส่วน -
จังหวัดและลูกจ้างขององค์การบริหารส่วนจังหวัด)
(หมายถึงประกาศกระทรวงมหาดไทย พ.ศ.2508 เรื่อง ระเบียบว่าด้วยเครื่องแบบ และ
เครื่องหมายข้าราชการส่วนจังหวัดและลูกจ้างขององค์การบริหารส่วนจังหวัด)

การอ้างคำพิพากษาศาล

การกล่าวอ้างถึงคำพิพากษาศาลฎีกานั้น ขณะนี้ยังไม่มีความแน่นอน บางแห่งเขียนว่า
"คำพิพากษาศาลฎีกา" บางแห่งใช้คำว่า "คำพิพากษาฎีกา" บางแห่งใช้คำว่า "ฎีกา" ผู้
เขียนเห็นว่า คำว่า "ฎีกา" ตามที่ใช้อยู่ในวารสารบรรณบัณฑิตย และวารสารนิติศาสตร์นั้นสั้น -
และให้ความดีสำหรับใช้แทนคำว่า "คำพิพากษาศาลฎีกา"

การอ้างอาจทำได้สองแบบ คือ อ้างเฉพาะเลขฎีกากำกับปีที่พิพากษา ตัวอย่าง เช่น

ฎีกาที่ 446/2501

ฎีกาที่ 702/2501

หรือระบุชื่อโจทก์และจำเลยด้วย เช่น

ฎีกาที่ 303/2468 ระหว่างอัยการนครสวรรค์, โจทก์; นายแจ่ม สุนทรจิตต์,

จำเลย.

ฎีกาที่ 600/2486 ระหว่างกระทรวงการคลัง, โจทย์; นายอึ้งไคตุง แซ่ห้วง,
ที่ 1, นายถำซิม แซ่ห้วง, ที่ 2, จำเลย.

การอ้างวารสารกฎหมาย

การอ้างอิงทางกฎหมายที่ใช้ในหนังสือและวารสารกฎหมายของต่างประเทศ เช่น อังกฤษและอเมริกัน มีลักษณะต่างจากการอ้างวรรณกรรมอื่นโดยทั่วไป อังกฤษใช้วิธีอ้างถึงตัวอย่างต่อไปนี้

¹ Pollock, "A Plea for Historical Interpretation", 39 L.Q.R.
at p.165.

² 17 M.L.R., pp. 515 et seq.

³ Professor K.O.Shatwell, "The Doctrine of Consideration in the Modern Law (1955)", Sydney Law Review, p. 289.

¹ หมายถึงบทความที่ศาสตราจารย์ Pollock เขียนเรื่อง "A Plea for Historical Interpretation" ในวารสารกฎหมายของมหาวิทยาลัย Oxford ชื่อ The Law Quarterly Review เล่มที่ 39 หน้า 165

² หมายถึงบทความที่ผู้เขียนในวารสารกฎหมายของมหาวิทยาลัยลอนดอน ชื่อ The Modern Law Review เล่มที่ 17 หน้า 515 และหน้าต่อไป

³ หมายถึงบทความซึ่งศาสตราจารย์ K.O.Shatwell เขียนเรื่อง "The Doctrine of Consideration in the Modern Law" ซึ่งจัดพิมพ์ในวารสารกฎหมายของมหาวิทยาลัยซิดนีย์แห่งออสเตรเลีย เล่มที่ 1 (ปี ค.ศ.1955) หน้า 289.

ข้อสังเกต การกล่าวอ้างบทความในวารสารกฎหมายนั้น นักกฎหมายอังกฤษพยายามจัดเชิงอรรถให้สั้นกระชับรัด ทั้งจัดเอาเลขหมายประจำเล่มไว้ข้างหน้าวารสารแทนที่จะใส่ไว้ข้างหลัง เช่น วารสารอื่น สำหรับชื่อวารสารถ้าเป็นที่รู้จักกันดีทั่วไปก็อาจใช้อักษรย่อได้

อเมริกันก็ใช้วิธีการอ้างวรรณกรรมกฎหมายคล้ายกับระบบของอังกฤษ และหากอ้างถึงวารสารกฎหมายที่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักทั่วไปก็ใช้อักษรย่อ เช่น

¹Cardozo, A Ministry of Justice, 35 Harv.L.R. 113 (1921)

²Schwartz, Administrative Justice, 30 N.Y.U.L.Rev. 1390 (1955).

³Parker, The Administrative Procedure Act, 60 Yale L.J. 581(1950)

¹หมายถึงบทความเรื่อง "A Ministry of Justice" ซึ่งท่านผู้พิพากษา -
Cardozo เป็นผู้เขียนในวารสารกฎหมายของมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด ชื่อ The Harvard -
Law Review เล่มที่ 35 หน้า 113 ประจำปี ค.ศ.1921

²หมายถึงเรื่องทีศาสตราจารย์ Schwartz เขียน ชื่อ "Administrative -
Justice" ในวารสารกฎหมายของมหาวิทยาลัยนิวยอร์ก ชื่อ The New York -
University Law Review เล่มที่ 30 หน้า 1390 ประจำปี ค.ศ.1955

³หมายถึงเรื่อง "The Administrative Procedure Act." "ทีศาสตราจารย์
Parker เขียนลงวารสารกฎหมายของมหาวิทยาลัยเยล ชื่อ The Yale Law Journal -
เล่มที่ 60 หน้า 581 ประจำปี ค.ศ.1951

เลขหมายประจำเล่มของวารสารกฎหมายอเมริกันนั้น ได้วางหน้าชื่อวารสารเช่น
เกี่ยวกับแบบของอังกฤษ

สำหรับแบบของเทอเรเบียน ซึ่งถือตามแนวของสมาคมวิจารณ์กฎหมายฮาร์วาร์ด
(Harvard Law Review Association) ก็มีแนวเดียวกันนี้คือ:

ลงชื่อสกุลของผู้แต่ง เว้นแต่จะมีผู้แต่งที่มีชื่อสกุลเดียวกันมากกว่าหนึ่งคน ถัดจากนั้น
เป็นหมายเลขประจำเล่ม ถ้าเป็นหนังสือหมายเลขของเล่มอยู่หน้าชื่อผู้แต่ง ตัวอย่างเช่น

¹ 2 Holdsworth, A History of English Law 278 (6 th ed. -

1938).

ถ้าเป็นวารสาร เลขประจำเล่มอยู่หน้าชื่อวารสาร เช่น

² Hutcheson, "A Case for Three Judges", 48 Harv.L.Rev. 795.

(1934)

เลขหน้าไม่ควรมีคำว่า "p." หรือ "pp." ต่อกับชื่อวารสารโดยไม่มีเครื่องหมายคั่น -

¹เรื่องเดียวกัน, หน้า 925-27.

ป.ช.450	หมายถึง	ประชุมกฎหมายไทย หน้า 450
2473 ป.ช.15	"	ประชุมกฎหมายไทย ปี พ.ศ.2473 หน้า 15
ป.ช.พ.35	"	ประชุมกฎหมายไทย ภาคเพิ่มเติม หน้า 35
13 น.ส.260	"	นิติศาสตร์ แผนกกฎหมาย ปีที่ 13 หน้า 260 ¹

การอ้างอิงข้างต้นนั้นสันและสะดวกแก่การใช้ในสารบัญชากฎหมาย และเนื่องจากผู้รวบรวมหนังสือดังกล่าวได้ให้คำอธิบายไว้ในตอนต้นเล่ม จึงไม่มีปัญหาสำหรับผู้ต้องการคนเท่าใดนัก แต่สังเกตได้ว่ายังไม่มีแบบแผนที่แน่นอน เช่นตัว "พ." ซึ่งให้หมายถึง "ภาคเพิ่มเติม" นำไปใส่ไว้ข้างหน้าชื่อหนังสือบาง (ได้แก่ พ.ป.ช.ศ.ซึ่งหมายถึง ประชุมกฎหมายประจำศก เล่มเพิ่มเติม), ข้างหลังชื่อหนังสือบาง (ได้แก่ ป.ช.พ.ซึ่งหมายถึง ประชุมกฎหมายไทยภาคเพิ่มเติม)

การอ้างอิงหนังสือและวารสารกฎหมายไทย โดยเฉพาะการอ้างอิงที่มาของเนื้อเรื่อง
ในเชิงอรรถนั้น อาจารย์ธานีทร กรัยวิเชียร ได้ให้ข้อคิดเห็นไว้ดังต่อไปนี้:

(ก) หากเรื่องที่อ้างอิงเป็นตัวบทกฎหมาย บทความ คำรา หรือเอกสารอื่นของต่างประเทศ การกล่าวอ้างก็ควรใช้หลักของต่างประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากหลักฐานที่อ้างอิงนั้นเป็นหลักฐานในภาษาอังกฤษหรืออเมริกัน แต่ศัพท์ภาษาละตินและอังกฤษที่ใช้ในเชิงอรรถของต่างประเทศไม่ควรนำมาใช้ด้วย เป็นต้น คำว่า "ibid" ก็น่าจะใช้คำว่า "หนังสือดังกล่าวข้างต้น" ส่วนคำว่า "op.cit." ก็คือ "loc.cit." ก็คือ ไม่น่าจะนำมาใช้ อนึ่ง การเลือกใช้แบบตัวอักษรว่าเมื่อใดใช้ตัวเอน (italics) เมื่อใดใช้ตัวใหญ่ (capital letters.) และเมื่อใดใช้เครื่องหมายวรรคตอนอย่างไรก็สมควรปฏิบัติตามแบบสากลโดยเคร่งครัด.

(ข) หากเรื่องที่อ้างอิงเป็นตัวบทกฎหมายของไทยหรือหนังสือ บทความ หรือเอกสารอื่นๆ ของไทย วิธีการที่จะกล่าวอ้างบางส่วนก็น่าจะนำเอาวิธีการสากลมาใช้ได้ แต่บางส่วนก็จะต้องเป็นเรื่องที่เราจะต้องคิดวิธีการขึ้นเฉพาะของเราเอง เรื่องที่อาจนำวิธีการสากลมาใช้ได้ คือ การขึ้นต้นด้วยชื่อผู้เขียน ชื่อเรื่อง ชื่อหนังสือ สำนักพิมพ์ วันเดือนปีที่พิมพ์

¹ เสถียร วิชยลักษณ์, เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.